

TAOTLUS ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISEKS TEADUSUURINGUS

Juhindudes isikuandmete kaitse seaduse (IKS) paragrahvis 6 sätestatust palun kooskõlastada

Uuringu pealkiri	Leibkonna abivajaduse andmebaaside-põhise hindamise võimalikkus toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete alusel
-------------------------	---

Kas poliitika kujundamise uuring (IKS § 6 lg 5) või	Jah
uuring hõlmab eriliigilisi isikuandmeid ja puudub valdkondlik eetikakomitee (IKS § 6 lg 4)	Tegemist on Sotsiaalministeeriumi poliitikakujundamise eesmärgil läbiviidava uuringuga IKS § 6 lg 5 tähenduses. IKS § 6 lg 5 ¹ kohaselt ei kohaldata sellisele uuringule üldjuhul § 6 lg-s 4 sätestatud eetikakomitee kontrolli kohustust. Andmekaitse Inspeksioon võib konsulteerida teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse §-s 26 nimetatud eetikakomiteega, kui Andmekaitse Inspeksiooni hinnangul vajab poliitika kujundamiseks tehtav uuring või analüüs eetilise hindamist.
<i>Palume eelmise kahe lahtri puhul valida üks vastavalt õiguslikule alusele, v.a olukorras, kui poliitika kujundamise uuringu puhul puudub valdkondlik eetikakomitee. Kui poliitika kujundamise uuringus töödeldakse eriliiki isikuandmeid, siis täita ka eetikakomitee otsuse lahter.</i>	
Kas isikuandmete töötleja on määranud andmekaitse spetsialisti (sh tema nimi ja kontaktandmed)?	Hede Sinisaar, Sihtasutus Mõttekoda Praxis, hede.sinisaar@praxis.ee , 640 8000
Kas on olemas eetikakomitee otsus ¹ ? <i>Kooskõlastuse olemasolul lisada see taotlusele.</i>	Ei

¹ IKS § 6 lg 4 - kui uuringus töödeldakse eriliiki isikuandmeid, on vajalik ka eetikakomitee kooskõlastus.

Kas osa uuringust toimub andmesubjekti nõusoleku alusel? <i>Kui jah, siis palume taotlusele lisada nõusoleku vorm või selle kavand ning küsimustik või selle kavand.</i>	Ei
---	----

1. Vastutava töötaja üldandmed²	
1.1. Vastutava töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post, telefon</i>	Sotsiaalministeerium, 70001952 Suur-Ameerika 1, Tallinn 10122 Kontaktisik: Kati Nõlvak, kati.nolvak@sm.ee , tel. 5804 5973
1.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	-

2. Volitatud töötaja üldandmed³	
2.1. Volitatud töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>Aadress analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post ja telefoninumber</i>	Sihtasutus Mõttekoda Praxis 90005952 Ahtri 6A, 10151 Tallinn Kontaktisik 1: Merilen Laurimäe, merilen.laurimae@praxis.ee , 53426645 Kontaktisik 2: Katre Pall, Katre.pall@praxis.ee , 5220 992
2.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	-
2.1. Volitatud töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>Aadress analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post ja telefoninumber</i>	Proud Engineers OÜ 14128146 Tallinn, Harju maakond, Viimsi vald, Miiduranna küla, Kristjani tee 2, 74015 Kontaktisik: Kaspar Kala, 55581141, kaspar.kala@proudengineers.com
2.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	-
2.1. Volitatud töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>Aadress analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post ja telefoninumber</i>	Kasecampers OÜ 14948109 Suureale, Tammistu 10489, Harju maakond Kontaktisik. Kaija Kasekamp 5101562 kaijakasekamp@gmail.com
2.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	-

²Vastutav töötaja on uuringu läbiviija (tellija). Juhul, kui vastutav töötaja kasutab uuringu läbiviimisel teisi isikuid ja asutusi, siis on need teised isikud ja asutused volitatud töötledajad.

³ Volitatud töötajate loetelu peab olema ammendav ehk kõik volitatud töötledajad peavad olema nimetatud. Kui taotluse esitaja on volitatud töötledaja, peab taotlusele olema lisatud dokument, kust nähtub, et vastutav töötledaja on volitatud töötledajale andnud volituse inspeksioonile taotluse esitamiseks.

2.1. Volitatud töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>Aadress analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post ja telefoninumber</i>	Statistikaamet 70000332 Tatari tn 51, 10134 Tallinn Kontaktisik: Ilona Reiljan, andmekaitse@stat.ee , 53311740
2.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	-

3. Mis on teadusuuringu läbiviimise õiguslik alus? <i>Nimetage õigusakt, mis annab Teile õiguse teadusuuringut läbi viia. Ei piisa viitest IKS § 6-le. Poliitikakujundamise eesmärgil läbiviidava uuringu puhul tuua välja volitusnorm, millest nähtub, et asutus on selle valdkonna eest vastutav. Akadeemilise uuringu korral võib see olla näiteks Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus või teadus- või arendusprojekti avamise otsus, leping vms.</i>	1. Tegemist on uurimisprojektiga, mille läbiviijaks on Sotsiaalministeerium ning mis on kooskõlas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 9 lõikega 1, mille kohaselt ministeeriumid kavandavad ja viivad ellu oma valitsemisalale tarvilikku teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni, pidades silmas teadmistepõhise poliitika kujundamise põhimõtteid ning arvestades riigi ja valitsemisala strateegilisi sihte ning terviklikku toimimist. 2. Sotsiaalministeeriumi tegevusvaldkonna piiritleb Vabariigi Valitsuse seadus (edaspidi VVS), mille § 67 lg 1 kohaselt kuulub ministeeriumi valitsemisalasse sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalhoolekande ning pensionisüsteemi kavandamine ja korraldamine, sotsiaalkindlustussüsteemide piiriülene koordineerimine, laste õiguste tagamine ja heaolu edendamine, puudega inimeste elukvaliteedi edendamine ja sellealase tegevuse koordineerimine; rahva tervise kaitse, tervishoid ja tervisesüsteemi arendamine, ravikindlustus, ravimid ja meditsiiniseadmed ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine. 3. Lisaks eeltoodule piiritleb Sotsiaalministeeriumi tegevusvaldkonda Vabariigi Valitsuse 20.03.2014 määrus nr 42 „Sotsiaalministeeriumi põhimäärus“ (edaspidi põhimäärus). Vastavalt põhimääruse §-le 4 on ministeeriumi põhiülesanne seadustes ja teistes õigusaktides sätestatud pädevuse piires korraldus-, arendus-, planeerimis- ja järelevalvetoimingute tegemine oma valitsemisalas, lähtudes valitsemisala arengukavas esitatud ministeeriumi ja
---	--

	valitsemisala strateegilistest eesmärkidest ning põhimääruse 4. peatükis sätestatud osakondade põhiülesannetest. 4. Põhimääruse 4. peatükis osakondade põhiülesannetena on toodud § 17 lõike 2 punkt 6 sätestab, et analüüsiosakonna põhiülesanne on juhtida valitsemisala üleselt infosüsteemide andmehalduse poliitikat ja luua eeldused ministeeriumi poliitikakujundamise protsessi teadmistepõhisusele, et tagada objektiivne ülevaade tervise- ja sotsiaalvaldkonna arengust ja rakendatud või kavandatava poliitika mõjususest ning võrdlus teiste riikide olukorra ja rahvusvahelise praktikaga 5. Uuring viiakse läbi vastavalt isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõikele 5, mille kohaselt loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu poliitikakujundamise eesmärgil tehtavad analüüsid ja uuringud. Selliste uuringute läbiviimiseks on täidesaatval riigivõimul õigus teha päringuid teiste vastutavate või volitatud töötajate andmekogudesse ning töödelda saadud isikuandmeid. Isikuandmeid töödeldakse üksnes uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalikus ulatuses ning kooskõlas eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõtetega.
--	--

4. Mis on isikuandmete töötlemise eesmärk?

Kirjeldage uuringu eesmärgi ja püstitatud hüpoteese, mille saavutamiseks on vajalik isikuandmete töötlemine. Palume siin punktis selgitada kogu uuringut, mitte ainult taotluse esemeks olevat osa (näitaks ka nõusoleku alusel toimuvat uuringu osa). Kui osa uuringust toimub nõusoleku alusel, siis palume taotlusele lisada nõusoleku vorm või selle kavand ning küsimustik või selle kavand.

Isikuandmete töötlemine on vajalik, et analüüsida toimetulekutoetuse (TTT) ja tervishoiu omaosaluse süsteemi digitaliseerimise, automatiseerimise ning personaliseerimise võimalusi. See hõlmab andmepõhist leibkonna tuvastamist, tulude ja kulude registripõhist arvestamist, sh tervishoiu omaosaluse rakendamisel.

Kuigi Eesti pakub mitmeid toetusi ja teenuseid, ei jõua abi alati kõigini. Arenguseire Keskuse⁴ hinnangul on potentsiaalseid TTT saajaid oluliselt enam, kui toetust reaalset taotleb, kuna taotlemise protsess on keerukas ja administratiivselt koormav. TTT taotlemine eeldab, et inimene on ise aktiivne abi otsimisel, oskab hinnata oma leibkonna majanduslikku olukorda ning on teadlik,

⁴ Arenguseire Keskus. (2024). Milliseid Eesti sotsiaal- ja haridusvaldkonna toetusi ja teenuseid tasuks personaliseerida? LÜHIRAPORT, september 2024. <https://arenguseire.ee/raportid/milliseid-estisotsiaal-ja-haridusvaldkonna-toetusi-ja-teenuseid-tasuks-personaliseerida/>

kuhu pöörduda. Praktikas eeldab see korduvaid taotlusi, füüsilist kohalkäimist ning ulatusliku info esitamist kohalikele omavalitsustele (KOVidele), mida taotlejad tajuvad koormava, stressirohke ja ka alandavana⁵. TTT määramine on oma olemuselt kompleksne, kuna eeldab kogu leibkonna tulude ja eluasemekulude arvestamist. Kuigi tulude andmed on registrites, peavad taotlejad esitama sageli dubleerivaid andmeid ja pangaväljavõtteid. Samas on suure hulga dokumentide ja andmete kontrollimise tõttu menetlus koormav ka KOVidele.⁶

Tervishoius praegu leibkonna sissetulekust sõltuvat abi ei rakendata. Kuigi tervishoius on määratletud teatud haavatavad rühmad, ei võeta arvesse leibkonna koosseisu, liikmete arvu ega leibkonna sissetulekut. Tervishoius rakendatakse teenuste saamisel ühtset omaosaluse piiri, mis võib paljudele inimestele ja leibkondadele olla üle jõu käiv ning seeläbi halvendada ligipääsu tervishoiuteenustele. Seetõttu on TTT kõrval uuringu fookuses ka inimeste omaosaluskoormuse kujunemine tervishoius.

Personaalsriigi visiooni kohaselt peaks riik liikuma suunas, kus abi pakkumine toimub võimalikult proaktiivselt ja kasutajakeskselt. See tähendab, et ei piirdata üksnes digitaalsete taotlusvormidega, vaid riik suudab registrite põhjal tuvastada abivajaduse ning pakkuda inimestele asjakohast tuge õigel ajal. See eeldab aga nii metodoloogilisi kui õiguslike lahendusi, sh leibkonna tuvastamiseks, andmeallikate sidumiseks ning andmekaitsega seotud riskide maandamiseks. Lisaks on oluline käsitleda abi terviklikult – raskes majanduslikus olukorras inimene võib vajada miinimumsissetuleku ja eluasemekulude katmise kõrval ka sotsiaalteenuseid või ühekordset abi KOVidelt. Personaliseeritud teenuste arendamine loob võimaluse siduda erinevad abivormid ühtseks tervikuks, mis arvestab inimese konkreetsete vajadustega.

Selles uuringus läheneme TTT ja sellega seotud teenuste arendamisele järkjärguliselt ning eristame kolme võimalikku automatiseerituse taset:

I tase – digiteeritud teenus: Toetuse määramiseks vajalikud andmed on kättesaadavad registritest, taotlus täidetakse võimalikult suures ulatuses automaatselt ning andmete olemasolul toimub hüvitise määramine samuti automaatselt. Vajaduse korral saab taotleja andmeid täiendada.

II tase – proaktiivne teenus: Riik teeb aktiivseid jõupingutusi, et jõuda potentsiaalsete toetuse saajateni ja pakkuda teenust proaktiivselt. Mitme täisealise liikmega leibkonnas võib aga olla mitu õigustatud isikut, mistõttu ei saa riik alati automaatselt otsustada, kellele toetus määrata. TTT vajadus võib tekkida väljaspool riigi teenuseid (nt õnnetusjuhtumi, peresuhete halvenemine tõttu). Seetõttu võib vajadus jääda riigile alguses teadmata ning ilmnedas alles mõne sündmuse- või muu teenusprotsessi käigus.

III tase – personaliseeritud teenus: Koos TTT-ga pakutakse ka teisi asjakohaseid teenuseid või teavet abivõimaluste kohta, millele inimene või leibkond võib kvalifitseeruda. Teenuste ring võib ulatuda KOVide sotsiaalteenustest ja toiduabist kuni tööturu-, haridus- ja tervishoiuteenusteni.

Uuringu eesmärk on luua andmepõhine raamistik, mis võimaldab analüüsida TTT ja tervishoiu omaosaluse digitaliseerimise, automatiseerimise ja personaliseerimise võimalusi.

Esimeses uurimusülesandes (UÜ) määratletakse ja valideeritakse leibkond ning klassifitseeritakse vajalikud andmeallikad ja andmeväljad. Leibkonna defineerimine ja selle andmepõhine tuvastamine on eelduseks uuringu järgmiste analüüside läbiviimiseks. **Teises UÜ-s**

⁵ Welfare Experiences. (2025). RASI 03.06.2025 seminari ettekanne. <https://welfare-experiences.org/et/konverentsid-seminarid-et/welfare-experiences-seminar-tallinna-ulikoolis>

⁶ Welfare Experiences. (2025). RASI 03.06.2025 seminari ettekanne. <https://welfare-experiences.org/et/konverentsid-seminarid-et/welfare-experiences-seminar-tallinna-ulikoolis>

analüüsitakse TTT digitaliseerimise ja automatiseerimise võimalusi, sh leibkonna tulude, varade ja eluasemekulude arvestamist. **Kolmandas UÜ-s** analüüsitakse leibkonna tulude arvestamist tervishoius omaosaluse rakendamisel. Läbivalt analüüsitakse ka õiguslikke ja andmekaitsealisi aspekte. **Neljanda UÜ** raames kaardistatakse andmekaitsealased riskid, nende maandamise võimalused ja vajalikud õiguslikud muudatused ning analüüsitakse samuti vaiete esitamise ja andmete läbipaistvuse küsimusi. **Viienda UÜ** eesmärk on analüüsida vähemalt kahte stsenaariumi nii TTT kui ka tervishoius omaosaluse süsteemi arendamiseks ning teha soovitusi terviklahenduste loomiseks. Ainult tarkvaralahendusest ei piisa kaitset vajava isiku jaoks tervikliku väärtuse loomiseks, mistõttu toome koos infosüsteemi arhitektuuriga välja ka tulevase infosüsteemi organisatoorsed aspektid ja ressursivajadused, hõlmates turvalisuse tagamist, jätkusuutlikku käitamist kui ka püsiva arenduse perspektiivi.

Teenuste personaliseerimine ei tähenda üksnes suuremat digiteeritust ja sissetulekute arvestamist teenuste saamisel, vaid ka teenuste ümberdisainimist. Uuring pakub lahendusi **toimetulekutoetuse ja tervishoiuteenuste omaosaluse süsteemide arendamiseks, et luua õiglasem, lihtsam ja tõhusam toimimismudel. Uuring on aluseks võimalikele järgmistele detailsematele analüüsidele toetuste ja teenuste digitaliseerimiseks.**

Uuringus kasutatakse ühe meetodina kvantitatiivseid analüüsimeetodeid (osa sellest andmekaitse taotlusest), mille täpsem kirjeldus ja eesmärk on selgitatud 5. küsimuse all.

Lisaks viiakse uuringu raames läbi ka intervjuud ja küsitlus (ei ole osa sellest andmekaitse taotlusest). Järgnevalt on toodud nende lühike kirjeldus.

Uuringusse kaasatakse **ekspertid** Õiguskantsleri Kantsleist, Eesti Pangast ning Eesti Maksu- ja Tolliametist. Uuringus osalevatelt ekspertidelt soovime teada saada milliste kaebustega on toimetulekutoetust taotlevad leibkonnad pöördunud õiguskantsleri poole, et lisada analüüsile inimese vaade ja tagada ebatüüpiliste, ebaselgete või ebaõiglaselt tunduvate olukordade käsitlemine. Eesti Panga ning Eesti Maksu- ja Tolliameti esindajatega käsitletakse varade võimalikku arvestamist sotsiaalabi tagamisel, et see oleks Eesti kontekstis õiglane ning mitteformaalse töötamise levimust ja mustreid.

Valdkonna ekspertidega viime läbi 2 individuaalset intervjuud ning ühe rühmaintervjuu (kuni 3 inimesega) perioodil 24.08–18.09.2026 ja 9.11–18.12.2026. Ekspertid kaasame uuringusse avaliku kontaktinfo kaudu, kasutades asutuste infomeile. Kutses kirjeldame uuringu eesmärki, intervjuu korraldust, andmete konfidentsiaalsust, uuringus osalemise vabatahtlikkust jm aspekte, et teha uuringus osalemise osas informeeritud valik. Uuringusse kaasame ekspertid, kes vastavad kirjalikult e-kirjale ja annavad märku, et on nõus uuringus osalemisega. Kui seda kirjas märgitud tähtjaks ei tehta, siis saadame 4 päeva enne kirjas toodud tähtaega ühe meeldetuletuse. Kui ka sellele vastust etteantud tähtjaks ei ole, tõlgendame seda uuringus osalemisest keeldumisenähtudeks.

KOV ekspertidena kaasame uuringusse sotsiaaltöötajad, kelle tööülesandeks on toimetulekutoetuse taotluste menetlemine. Viiakse läbi 2-3 fookusrühma arutelu perioodil 24.08–2.10.2026, kuhu kaasatakse esindajad vähemalt 15 KOVist. KOV ekspertidelt soovime teada saada KOVide praktilist vaadet ääre- ja keerukamate juhtumitest leibkonna määramisel ja tuvastada toimetulekutoetuse menetluste kitsaskohad nii leibkonna liikmete kui nende tulude ja kulude tuvastamisel. Andmepõhisele lähenemisele üleminekul on eriti oluline välja tuua ja leida lahendused olukordadele, mis hõlmavad praegu KOVi (ametniku) kaalutlusotsust.

KOVide esindajad kaasatakse uuringusse avaliku kontaktinfo kaudu, kasutades nt KOV veebilehtedel sisalduvaid avalikke andmeid. KOVi ekspertide uuringusse värbamine toimib

samade põhimõtete alusel valdkonna ekspertidega.

Helisalvestatud intervjuud transkribeeritakse, transkribeerimise teostab uuringurühma liige, kes viis intervjuu läbi. Vajadusel kasutame transkribeerimisteenust, mille osas on Praxis sõlminud konfidentsiaalsusnõuet sisaldava töövõtulepingu. Intervjuud analüüsitakse kasutades temaatilist analüüsi. Fookusgruppide transkriptsioonides kasutame akronüümi, mis koosneb KOV tüübi tähisest (linn/vald) ja maakonna tähisest. Helisalvestised kustutakse pärast aruande valmimist.

Sisendi saamiseks eluasemekulude ja piirmäärade kehtestamisest KOVide lõikes viiakse läbi lühike elektrooniline **ankeetküsitlus** KOVide seas. Küsitluse eesmärgiks on selgitada välja eluasemekulude piirmäärade kehtestamise ja kululiikide arvestamise praktikad KOV-ides. Seame eesmärgiks 25%-lise vastastamismäära. Küsitlusandmed analüüsitakse analüüsiprogrammis (Stata, R, vms).

5. Selgitage, miks on isikut tuvastamist võimaldavate andmete töötlemine vältimatult vajalik uuringu eesmärgi saavutamiseks.

Isikuandmete töötlemine on vajalik uurimisprojekti „Leibkonna abivajaduse andmebaaside-põhise hindamise võimalikkus toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete alusel“ I, II, III ja V ülesande raames (vt osas 4. toodud uurimisülesandeid). Uurimisprojekti jaoks kasutatakse isikuandmeid võimalikult minimaalselt, sh kasutatakse juba pseudonümiseeritud andmeid ja varasemalt kokku pandud andmestikke (EUROMOD, ESU, HFCS). Samas ei ole EUROMOD pea kogu rahvastikku hõlmavas andmestikus detailset infot selle projekti raames vajalike leibkondade andmepõhiseks määratlemiseks (nt isikutevahelised suhted, laps-vanem, hooldusõigus, ühine elukohta aadress), toimetulekutoetuse ja terviseandmetega seoses (nt omaosaluse koormuse hindamiseks) projekti eesmärkide täitmiseks. See tähendab, et vaid EUROMODi andmestikule tuginedes uuringu eesmärke täita pole võimalik. Ka üksnes ESU ja HFCS uuringuandmetele tuginedes ei ole võimalik analüüsida leibkonna abivajaduse andmebaaside põhist hindamist, sest tegemist on küsitlusandmetega, kuid projekti eesmärk on leida võimalusi hindamisel registriandmetele tuginemiseks.

Registriandmete kasutamine võimaldab määratleda ja valideerida andmepõhised leibkonnad, kasutades andmeid isikute omavaheliste suhete ja võimalike elukohtade kohta. Mõlema kategooria kohta pärime andmeid Rahvastikuregistrist. Võimalikult täpne elukohta määramine on leibkondade koosseisu arvutamisel aga eriti oluline, kuna koos elamine määrab sageli ka leibkonda kuulumise. Rahvastikuregistri järgne elukoht ei peegelda aga tingimata isiku tegelikku elukohta. Statistikaameti paiknemisindeksile tuginedes on Rahvastikuregistri järgne elukoht õige vaid 74% inimestest.⁷ Seetõttu peame vajalikuks pärida andmeid isikute võimalike elukohtade kohta ka muudest registritest. Registriandmete kasutamine võimaldab ka hinnata registriandmete kvaliteeti, mis omakorda panustab olulisel määral analüüsi täpsusele ja võimaldab leida probleeme, mis võivad leibkonna abivajaduse registripõhisel hindamisel üles kerkida. Seega on registriandmete kasutamine projektis hädavajalik seatud eesmärkide saavutamiseks.

Registriandmete analüüsimise ja isikuandmete töötlemise vajadus uuringu eesmärkide täitmiseks andmekoosseisude põhiselt on järgnev:

- 1) EUROMODi maksude- ja toetuste mikrosimulatsioonimudel ja selle sisendandmete analüüs: Panustab uurimisülesannete I, II, III ja V (vt punkt 4 – mis on isikuandmete

⁷ Eesti Statistika. Paiknemisindeksi metoodika. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/sites/default/files/2022-05/Paiknemisindeksi%20metoodika.pdf>

töötlemise eesmärk) eesmärkide täitmisesse. EUROMODi mudeli andmestikku kasutatakse analüüsi alusandmestikuna. EUROMODi mudeli andmestiku kasutamine on otstarbekas mitmel põhjusel. Esiteks on EUROMOD andmestik juba pseudonümiseeritud ning selle võti on ainult Statistikaametil. Alternatiivsed andmeallikad, kus oleks kättesaadav selline andmekoosseis, puuduvad ja seda tuleks hakata töö jaoks eraldi koostama, mis oleks kõigile osapooltele sh registripidajatele väga ajamahukas ja olemasolevat dubleeriv protsess. EUROMOD andmete puhul on tegemist aastaste andmetega – seega on andmed juba teatud määral agregeeritud (leitud nt aastane keskmine toetuse summa indiviidi kohta), mis vähendab samuti isiku tuvastamise riski. EUROMODi registripõhise andmestiku tunnuste koosseisu ei ole võimalik muuta, kuna kõikide tunnuste olemasolu andmestikus on vajalik mudeli jooksumiseks (maksude arvestamiseks ja netotulude leidmiseks, mille põhjal toimetulekutoetust määrata) ning kõigi sotsiaalmajanduslike tegurite arvesse võtmiseks. Vastasel juhul on analüüsi tulemused ebatäpsemad, kuna arvutustest jäetakse välja osa Eestis pakutavatest toetustest/hüvitistest. Uuringuprojektis kasutatav EUROMODi mudeli andmekoosseis on esitatud lisas 1.

- 2) Rahvastikuregistri andmed on olulised, sest võimaldavad andmepõhiselt määratleda leibkonda, sh koos elavad inimesed (ühine elukohta aadress), isikute vahelised suhted (nt laps, vanem), institutsioonides (nt vangla, hooldekodu) viibimine (viibimiskoht), kärgpered (hooldusõiguse andmed), eestkostel inimesed (oluline toimetulekutoetuse maksmise kontekstis). Sellised andmed EUROMODi andmestikust puuduvad. See on I uurimisülesande aluseks, kuid uurimisülesande tulemusel loodud leibkondlikku jaotust kasutatakse ka II, III ja V uurimisülesande käigus.
- 3) Sotsiaaltoetuste ja -teenuste registri STAR andmed sisaldavad informatsiooni tegelike toimetulekutoetuse saajate kohta. Need andmed on olulised just uurimisülesande I, II ja V täitmisel. Tegelik toimetulekutoetuse saajate andmed võimaldavad ühelt poolt võrrelda projekti raames määratletud leibkonda ja tegelikke leibkondi, kes on toimetulekutoetust saanud. Seega on võimalik analüüsida, kas on tüüpilisi leibkondi, kes võiksid andmepõhiselt määratletud leibkonna kasutamisel jääda toimetulekutoetuse saajate ringist välja. Analüüs ei keskendu konkreetsetele leibkondadele, vaid suurusjärgudele (nt kui suur osakaal leibkondadest saaks toetust, kui paljud mitte). Samuti sisaldab STAR andmeid toimetulekutoetuse määramisel arvesse võetud eluasemekulude ja KOV piirmäärade kohta, mida kasutatakse peamiselt uurimisülesande III tegevustes ja eesmärkide täitmisel. III uurimisülesande raames viiakse ühe osana läbi eluasemekulude piirmäärade analüüs, et tagada ühtlasem ja võrdsem eluasemekulude arvestus toimetulekutoetuse määramisel üle Eesti. Analüüsi käigus võrreldakse piirmäärasid ja hinnatakse näiteks, kas teatud kululiikide osas võiks rakendada ühtseid üleriigilisi piirmäärasid, mida KOVidel ei oleks vaja eraldi üle vaadata. Lisaks päritakse STARist andmed isikute elukohtade kohta, kes on uurimisperioodil saanud toimetulekutoetust või kellele on osutatud vältimatut sotsiaalabi. Nimelt määratakse toimetulekutoetus ning vältimatu sotsiaalabi isiku tegeliku elukohta järgi, mistõttu võivad kõnealused elukohtaandmed olla täpsemad Rahvastikuregistris olevatest. Elukohtaandmete pärimise eesmärk on seega määratleda, kas STARis olevaid elukohtaandmeid saab kasutada Rahvastikuregistri järgsete elukohtaandmete korrigeerimisel. Selleks võrreldakse Rahvastikuregistri järgseid ning EUROMODi sisendandmetes olevaid Statistikaameti paiknemisindeksi järgseid elukohtaandmeid STARist päritavate elukohtaandmetega.
- 4) Töötukassa andmekogust pärime elukohta informatsiooni nende isikute kohta, kes on antud perioodil registreeritud töötuks. Andmete pärimise eesmärk on määratleda, kas Töötukassa andmekogus olevaid tegeliku elukohta andmeid on võimalik kasutada Rahvastikuregistri järgsete elukohtaandmete korrigeerimiseks leibkondade andmepõhisel jaotamisel. Selleks võrreldakse Rahvastikuregistri järgseid ning EUROMODi sisendandmetes olevaid Statistikaameti paiknemisindeksi järgseid elukohtaandmeid Töötukassa andmekogu isikute tegelike elukohta andmetega.

- 5) Kinnistusraamatust pärime andmeid isikute poolt omatud kinnisvara kohta. Andmete pärimise eesmärk on määratleda, kas Kinnistusraamatus olevaid andmeid isikute poolt omatud kinnisvara kohta on võimalik kasutada Rahvastikuregistri järgsete elukohaandmete korrigeerimiseks leibkondade andmepõhisel jaotamisel või muuta sellest lähtuvalt leibkonna määratlust (leibkonna ühine omand).
- 6) Terviseandmeid on vaja tervishoiu omaosaluse koormuse hindamiseks isiku ja leibkonna tasandil ning selle analüüsimiseks seoses leibkonna sissetulekute, koosseisu ja muude sotsiaalmajanduslike tunnustega. Uuringu eesmärk on välja töötada meetodika tervishoiuteenuste omaosaluse piirmäära või summaarse ülempiiri rakendamise võimaluste hindamiseks Eestis ning analüüsida erinevate poliitikastsenaariumide mõju elanikkonnale ja riigieelarvele. Selleks kasutatakse Tervisekassa raviarvete, ravikindlustuse ning omaosalust puudutavaid andmeid, mis võimaldavad hinnata tervishoiuteenuste kasutamist ja isiku tegelikku omaosalust erinevate teenuseliikide lõikes. Selliseid andmeid EUROMODis või muudes allikates ei ole.

Täiendavalt kasutatakse analüüsis ka uuringuandmeid (Statistikaameti Eesti Sotsiaaluuring ja Eesti Panga HFCS). Nagu varasemalt mainitud, siis leibkondade koosseisu Rahvastikuregistris mõjutab oluliselt inimeste vale elukoha informatsioon. 2021. aasta EUROMODi registriandmete ja 2022. aasta Eesti Sotsiaaluuringu (ESU) küsitlusandmete võrdlus näitab, et registriandmetes on oluliselt vähem üksi elavaid täisealisi, vanaduspensioniealisi inimesi, ühe täiskasvanu ja lastega leibkondi. See tähendab, et ühelt poolt võivad tegelikud leibkonnad olla suuremad, kui registriandmed näitavad, aga teiselt poolt võib osa inimesi elada tegelikult üksi või üksikvanemana, kuid registri järgi kuuluda suuremasse leibkonda. Viimasel juhul võib vale registriteave vähendada võimalusi saada toetusi (nt toimetulekutoetus, üksi elava pensionäri toetus) ning seeläbi võib halvendada vaesusriskis olevate inimeste olukorda (üksik elavad inimesed; üksikvanemad). Seega Rahvastikuregistri ja analüüsis loodud leibkonna määratlemisel kasutatud andmete kvaliteedi analüüsimiseks kasutatakse täiendavalt kvantitatiivseid analüüsimeetodeid, sh veapiiride kindlakstegemiseks. Selleks võrreldakse leibkonna andmeid ja koosseise eri andmestike vahel: a) Rahvastikuregistri põhine määratlus; b) EUROMOD (leibkonna määratlus lähtuvalt paiknemisindeksist); c) ESU küsitlusandmed; d) sotsiaaltoetuste ja -teenuste registri STAR andmed, mis sisaldab tegelikke toimetulekutoetuse saajaid. Andmestike võrdlus võimaldab analüüsida taustatunnuseid ja leibkonna tüüpe nii kogu rahvastiku hulgas kui täpsemalt toimetulekutoetuse saajate seas, aga ka veapiiride suurust eri andmete kasutamisel.

Varade olulisuse kvantitatiivseks analüüsimiseks kasutatakse Household Finance and Consumption Survey (HFCS) uuringuandmeid.

6. Selgitage ülekaaluka huvi olemasolu.

Uuringu tulemusel selgub, kas ja millised on võimalused toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluse digitaliseerimiseks, automatiseerimiseks ja personaliseerimiseks. Uuringu tellijaks on Sotsiaalministeerium. Uuringu läbiviijaks on SA Mõttekoda Praxis (edaspidi Praxis) ja Proud Engineers OÜ. Tervise valdkonna eksperdina panustab projektis Kaija Kasekamp. Uuringu tulemused aitavad luua sihtrühmale selgema ja lihtsama hindamise ning toetuste süsteemi. Samuti on uuringu tulemused poliitikakujundajatele aluseks vastavasisulistele õigusloome muudatustele ning võimaldavad andmetele tuginevalt välja tuua, milline mõju võimalike lahendusettepanekutega võib kaasneda (nii sihtrühmale kui riigile).

Uuring on kooskõlas Eesti 2035 riigi pikaajalise arengustrateegia põhimõttega: Eesti on uuendusmeelne, teadmiste loomist ning kasutamist väärtustav riik, kus ühiskonnaelu korraldatakse uute, inimesekesksete ja tõhusate tehnoloogiate abil. Avalikud teenused on taustal toimivad ja

etteaimavad ning andmeruum kaitstud. Selle raames mh uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi.

Uuring on kooskõlas Heaolu arengukava 2023-2030 üldeesmärgiga: Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu.

Uuring on seotud koalitsioonileppe (54. valitsus) punktidega „Jõudmaks nendeni, kes abi rohkem vajavad, töötame välja põhimõtted personaliseeritud ja vajaduspõhiste toetuste maksmiseks.“ ning „Arendame välja personaalse riigi andmete riskasutusel tuginevaid teenuseid, alustades automatiseeritud andmepõhisest toimetulekutoetuse maksmisest.“ Vastavad Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2025-2027 tegevused on: „Toimetulekutoetuse määramise (uudse) metoodika väljatöötamine ja koondatud andmete põhjal abivajaduse tuvastamine ja vajaduspõhise toetuse maksmine analüüs ja ettepanekud“ ja „Leibkonna andmebaasipõhise abivajaduse hindamise võimalikkus toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete alusel automatiseeritud andmepõhiste toetuste maksmiseks põhimõtete ja soovitude kujundamine“.

Uuring on kooskõlas Justiits- ja Digiministeeriumi teadus-arendusprojekti „Tulevikukindla andmemajanduse ökosüsteemi mudel ja taristulised lahendused andmete turvaliseks haldamiseks, käitlemiseks ja väärimiseks“ eesmärkidega, toetades laiema riigiülese andmemajanduse ökosüsteemi arendamist. Projekti kontekstis mõistetakse tulevikukindla andmemajanduse ökosüsteemi kui üleriigilist terviklikku arhitektuuri- ja toimimismudelit, mis toetab andmetest väärtuse loomist.

Uuring on kooskõlas Rahvastiku tervise arengukava 2020 – 2030 inimkeskse tervishoiuprogrammi eesmärgiga vähendada teenuste kasutamisel rahalisi ja mitterahalisi barjääre, et vältida eelkõige haavatavamate elanikerühmade poolt tervisesekkumiste edasilükkamist ja ravimite kasutamisest loobumist.

7. Selgitage, kuidas tagate, et isikuandmete töötlemine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi ega muuda tema kohustuste mahtu.

Vajadusel loetleda täiendavaid kaitsemeetmeid privaatsuse riive vähendamiseks.

Sotsiaalministeerium uuringu tellijana on teadus- ja arendustegevuse erandi alusel läbi viinud avaliku konkursi ning sõlminud lepingu eduka pakkujaga (Sihtasutus Mõttekoda Praxis ja Proud Engineers OÜ). Uuringu sisuliseks läbiviijaks ja volitatud töötlejaks on Praxis ja Proud Engineers OÜ. Tiimi on eksperdina kaasatud ka Kaija Kasekamp. Volitatud töötlejate andmed on esitatud osas 2.

Uuringus on registriandmete analüüsiga seotud andmeandjateks (registripidajad) Statistikaamet, Siseministeerium, Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tartu Maakohtu ning Tervisekassa.

Andmekoosseis on kooskõlastatud Statistikaametiga ja registripidajatega. Isikuandmete töötlemine on vajalik andmete koondamiseks, leibkondade määramiseks andmepõhiselt ning leibkondade toimetuleku ja sissetulekust sõltuva omaosaluskoormuse analüüsiks (kvantitatiivne analüüs). Registriandmed seotakse igale isikukoodile genereeritud umbisikustatud unikaalse koodiga (andmekoosseis on esitatud lisas 1). Seega algul hõivatakse kõik andmed isikukoodidega. Seejärel need pseudonümiseeritakse (andmestikku luuakse tunnus SA_ISIK_ID) ja analüütikuteni jõuavad andmed, kus isikud ei ole enam otseselt tuvastatavad. Tunnuse SA_ISIK_ID abil saab erinevate registrite ja uuringute andmeid omavahel linkida, aga majast välja (nt registripidajatele) seda tunnust ei saadeta. Isikuandmete sidumine ja andmete töötlemine toimub järgides põhimõtteid, mis

tagavad selle, et isiku kohustuste mahtu ei suurendata ning tema õigusi ei kahjustata.

Andmetele on teadlaste keskkonnas tehtud uuringu kaust, millele pääseb ligi vaid uurimistööga seotud isik. Volitatud töötajatele tehakse andmed kättesaadavaks turvalisel viisil Statistikaameti RDP-keskkonnas üle VPNi. Statistikaameti teadlaste keskkonnale juurdepääsuks on nõutav kaheetapiline autentimine - autentimine ID-kaardi abil läbi VPN-ühenduse ning täiendav autentimine teadlaste keskkonna kasutajatunnuse ja parooliga. See tagab, et andmetele pääseb ligi vaid konkreetne isik, kellele on luba antud. Uuringuandmete ja kasutajakataloogide salvestus toimub turvatud ketastel, mis asuvad Statistikaameti hallatavas serverikeskkonnas. Andmete eksportimine või kopeerimine keskkonnast on tehniliselt piiratud – virtuaalmasinas puudub internetiühendus, USB kasutus on keelatud ning *clipboard* on RDP kaudu blokeeritud. Mikroandmed üheski uuringu etapis Statistikaameti teadlaste keskkonnast välja ei liigu.

Statistikaameti RDP-põhisele teadlaste töökeskkonnale on ligipääs tagatud üksnes konkreetse uuringu meeskonnale, kellele on määratud vastavad kasutajaõigused. Kolmandatel isikutel puudub juurdepääs uuringus kasutavasse teadlaste töökeskkonda. Ligipääs on tagatud Statistikaameti analüütikutele, kes andmestikke koostavad ja keskkonda lisavad ning spetsialistidel, kes koordineerivad lepingujärgset õiguste andmist kasutajatele.

Statistikaameti RDP-põhisest teadlaste töökeskkonnast on andmete väljastamine lubatud üksnes sellisel kujul, mis ei võimalda andmesubjektide tuvastamist. Andmeid võib keskkonnast välja viia vaid agregeeritud kujul, näiteks tabelite, jooniste või mudelite koefitsientide näol. Üksikandmete eksportimine on välistatud. Enne tulemuste väljastamist rakendab Statistikaamet statistilise aimatavuse kontrolli, mille eesmärk on hinnata ja tagada, et väljund ei võimalda otseselt ega kaudselt isikuandmete tuvastamist. Kõik väljundandmed vaadatakse üle Statistikaameti vastava töötaja poolt enne teadlastele edastamist.

Isikuandmete töötlemine ei kahjusta andmesubjektide õigusi ega muuda nende kohustuste mahtu, kuna kasutatakse üksnes registrites ja riikliku statistikatöö käigus kogutud juba olemasolevaid andmeid. Andmesubjektide poole ei pöörduta täiendavate andmete kogumiseks ega üksikisikute õiguste piiramiseks. Täiendavate kaitsemeetmetena rakendatakse uuringus andmete pseudonümiseerimist, andmete minimaalsuse põhimõtet, ligipääsu piiramist üksnes uuringu läbiviimiseks vajalikele isikutele ning töötlemist turvalises kontrollitud keskkonnas. Uuringu käigus ei tehta üksikisikuid puudutavaid otsuseid, millel oleks andmesubjektidele õiguslik või muu oluline mõju. Andmeid kasutatakse üksnes statistiliseks ja teaduslikeks eesmärkideks ning tulemusi avaldatakse ainult agregeeritud kujul. Andmesubjektide õiguste kaitseks töödeldakse üksnes neid andmeid, mis on vajalikud uuringu eesmärkide saavutamiseks. Andmete liikumine uuringus on kavandatud nii, et oleks võimalikult lühike andmete liikumise tee ja andmeid töötleks minimaalselt vajalik hulk inimesi. Päring analüüsiks vajalike andmete osas tehakse vaid vajaliku minimaalse andmekoosseisu kohta (eesmärgipärasus ja minimaalsus, isikuandmete kaitse üldmääruse art 5 (1) b) ja c)).

Uuringus kasutatakse peamise andmeallikana EUROMODi maksude- ja toetuste mikrosimulatsioonimudelit, mille sisendandmetena kasutatavaid registriandmeid haldab ja väljastab Statistikaamet. Andmete ühendamine on juba EUROMODi arendustegevuse käigus Statistikaameti poolt tehtud ning ei vaja täiendavaid päringuid. EUROMOD andmestik (vt uuringu raames kasutatav andmekoosseis lisa 1) on juba varasemalt kokku pandud riikliku statistikatööde programmi raames (statistikatöö avaliku huvi esindajad on Rahandusministeerium ja Sotsiaalministeerium). Uuringu raames kasutame EUROMODi sel määral ja selle kohta, mis on vajalik uuringu eesmärkide täitmiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks. EUROMODi andmeanalüüsi viivad läbi andmete ja EUROMODiga varasemalt kokku puutunud volitatud

töötledjad (Merilen Laurimäe, Kelly Toim, Markus Nopason ja Hede Sinisaar). Samuti on Merilen Laurimäe, Kelly Toim ja Hede Sinisaar konsultandina panustanud EUROMODi registripõhise sisendandmestiku koostamise juures ning aidanud Statistikaametil kontrollida andmete valiidsust ning võimalikke puudujääke.

Ka Eesti Sotsiaaluuringu (ESU) ja Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (HFCS) andmed on juba varasemate statistikatööde raames kogutud. Mõlemal juhul on tegemist järjepidevalt läbiviidavate uuringutega. Analüüsis lähtutakse minimaalsuse aspektist ehk küsitakse üksnes nende aastate andmed, mida on analüüsi kontekstis tarvis (viimased kättesaadavad andmed). ESU mikroandmeid haldab ja väljastab Statistikaamet. Andmete pseudonümiseerimine on juba Statistikaameti poolt tehtud riikliku statistikatööde programmi raames ning ei vaja täiendavaid päringuid (statistikatöö avaliku huvi esindaja on Sotsiaalministeerium). ESU küsimustik ja metaandmed (sh uuringu metoodika) on kirjeldatud Statistikaameti lehel. HFCS uuringu andmeid haldab Eesti Pank. Uuringu raames kasutatakse HFCS ja ESU andmestikku sel määral ja selle kohta, mis on vajalik uuringu eesmärkide täitmiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks. Lisades 3 ja 4 on kirjeldatud uuringu raames kasutatavate andmete koosseis.

Lisaks kasutatakse uuringus Rahvastikuregistri, STAR-i, Kinnistusraamatu, Töötukassa andmekogu ja Tervisekassa registriandmeid (täpsem andmekoosseis on esitatud lisas 1). Nendest registritest päritavaid tunnuseid ei ole eelnevalt loetletud andmestikes (EUROMOD, ESU, HFCS) analüüsi eesmärkide saavutamiseks piisava detailsusega saadaval. Seega päritakse vastavad andmed vajadusel registripidajatelt. Kui andmed on statistika tegemise eesmärgil juba Statistikaametis olemas, siis uuesti neid andmeid registripidajatelt ei pärita, vaid neid andmeid taaskasutatakse⁸. Ühekordse päringuga hõivatakse juurde ainult need andmed, mida veel vajalikul kujul Statistikaametil pole. Nagu juba eespool mainitud, siis päritakse üksnes selliseid andmeid, mis on juba registrites kogutud. Täiendavaid andmeid koguma ei hakata (andmesubjektide poole täiendavate andmete kogumiseks ei pöörduta). Registriandmed seotakse Statistikaameti turvalises teadlaste keskkonnas teiste uuringu läbiviimiseks vajalike andmetega (andmete liikumine on kirjeldatud ka lisas 1). Andmeid kasutatakse üksnes statistiliseks analüüsiks ja mikrosimulatsioonide läbiviimiseks.

Andmeanalüüsi viivad läbi registriandmetega varasemalt kokku puutunud volitatud töötledjad. Tänu sellele on volitatud töötledjad juba tuttavad nii andmestike kui nende võimalike puudustega, aga ka andmete konfidentsiaalsuse tingimuste ja nõuetega. Volitatud töötledjad on varasemalt ka eriliigilisi andmeid analüüsinud. Samuti on volitatud töötledjad kursis Statistikaameti turvalise keskkonnaga. Volitatud töötledjate pikaajaline kogemus registriandmete analüüsimisel ja andmete ühendamisel tagab selle, et andmete põhjal ei tehta valesid järeldusi ja andmeid kasutatakse asjakohaselt. Seega on volitatud töötledjad juba tuttavad nii andmestiku kui mudeli eripäradega, võimalike puudustega, aga ka andmete konfidentsiaalsuse tingimuste ja nõuetega.

Andmetöötledja lähtub andmete töötlemisel isikuandmete töötledja üldjuhendis toodud andmete töötlemise põhimõtetest. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduspunkt 157 rõhutab, et registritest teabe sidumise teel saab uusi väärtuslikke teadmisi. Registrate alusel saadud uuringutulemused annavad usaldusväärseid ja kvaliteetseid teadmisi, mis võivad olla aluseks teadmispõhise poliitika sõnastamisele ja rakendamisele, parandada paljude inimeste elukvaliteeti ja suurendada sotsiaaltoetuste ja -teenuste tõhusust. Seda eesmärki kannab ka antud uuringuprojekt.

Käesolevas uuringus võimaldab registriandmete kasutamine **analüüsida erinevaid leibkonna**

⁸ Statistikaameti esialgse hinnangu kohaselt ei ole vaja uuesti hõivata Töötukassa andmekogu (andmestik 4) ja Rahvastikuregistri (andmestik 5) andmeid. Samuti on Statistikaametil olemas osad toimetulekutoetust puudutavad tunnused (andmestik 3) ja Tervisekassa andmekogu tunnused (andmestik 7).

määratlusi toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse kontekstis, pakkuda analüüsi põhjal välja võimalusi leibkondade abivajaduse andmebaasi-põhiseks hindamiseks ning toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse personaliseerimiseks ja hinnata võimalike lahenduste mõju erinevatele elanikkonnarühmadele. Saadud teadmised toetavad tõenduspõhist poliitikakujundamist ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste paremat sihistamist ning võimaldavad leibkonna abivajaduse andmebaasi-põhist hindamist detailsemalt edasi uurida.

Info kõigi sotsiaalministeeriumi poolt läbiviidavate uuringute ja analüüside kohta avaldatakse ministeeriumi lehel. Lehte ja sellel kajastuvat infot hoitakse ajakohasena. Inimestel on võimalik lehel tutvuda uuringute ja analüüside eesmärkide, andmekoosseisude ja analüüsi kokkuvõtliku teabega.

Uuringu kohta on koostatud ka andmekaitsealane mõjuhindang (lisa 5).

8. Kuidas toimub andmete edastamine isikuandmete allikalt teadusuuringu läbiviijani?

Registriandmete analüüsi läbiviimise^{sse} on hõlmatud järgmised registrid ja registripidajad:

- Statistikaameti kokku pandud EUROMOD sisendandmestik (riikliku statistika programmis, avaliku huvi esindajad on Rahandusministeerium ja Sotsiaalministeerium)
- Sotsiaalkindlustusamet: Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR);
- Töötukassa: Töötukassa andmekogu
- Tartu Maakohus: Kinnistusraamat
- Siseministeerium: Rahvastikuregister
- Tervisekassa: Tervisekassa andmekogu

Andmete komplekteerimine ning edastamine toimub järgmise skeemi alusel:

Kesksel kohal on EUROMOD maksude ja toetuste mikrosimulatsioonimudeli jaoks kasutatav sisendandmestik (andmestik 1), mis sisaldab Eesti residentide andmeid inimeste ja leibkondade aastaste tulude, maksude ja vähesel määral ka kulude (üürikulu) kohta. EUROMODi mudeli sisendiks olev andmestik on juba varasema projekti raames⁹ Statistikaameti poolt kokku pandud ning pseudonümiseeritud (andmetega kokku puutuvate inimeste arv on minimaalne), seega erinevatest allikatest andmete sidumise protsessiga selle projekti raames kokku ei puututa. EUROMODi andmestik on koostatud kasutades andmeid erinevatest registritest, mille kirjeldus on esitatud punktis 9.3. Kõiki EUROMODis kasutatavaid registriandmeid haldab Statistikaamet.

Samas ei ole EUROMOD andmestikus detailset infot selle projekti raames vajalike leibkondade määratlemiseks või toimetulekutoetuse ja terviseandmetega seoses projekti eesmärkide täitmiseks. Seega ühendatakse EUROMOD sisendandmestik Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistriga STAR¹⁰, Töötukassa andmekogu, Rahvastikuregistri¹¹, Kinnistusraamatu ja Tervisekassa andmekogu andmetega. Registriandmetele ühendatakse juurde ka Eesti Sotsiaaluuringu andmed (ESU), et küsitlus- ja registripõhist leibkonna informatsiooni võrrelda.

Kuivõrd osaliselt haldab ja väljastab registriandmeid Statistikaamet ning osaliselt vajavad

⁹ EUROMODi mudel on üks riikliku statistikatööst. EUROMOD andmestik on juba varasemalt kokku pandud Rahandusministeeriumi tellimisel (Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi soovil).

¹⁰ Teave toimetulekutoetuse saajate ja nende leibkonnaliikmete taustatunnuste, toimetulekutoetuse määramisel arvesse võetud sissetulekute ja kulutuste kohta.

¹¹ Teave leibkondade vaheliste seoste kohta ja elukoha informatsioon.

Statistikaametis olemasolevad registriandmed täiendavaid päringuid vastavatest registritest, toimub andmete pseudonümiseerimine Statistikaametis ning seejärel edastatakse andmed Praxisele Statistikaameti teadlaste turvalises keskkonnas kasutamiseks.¹² Andmete liikumise protsess on järgmine:

- Uuringu läbiviija (SA Mõttekoda Praxis) teeb koostöös tellijaga (Sotsiaalministeerium) andmepäringu Statistikaametile.
- Statistikaamet pärib registripidajatelt andmed vastavalt uuringu läbiviija andmepäringule (need, mida Statistikaametil endal ei ole).
- Registripidajad edastavad turvalist kanalit pidi kõik andmed koos isikukoodiga Statistikaametile.
- Statistikaametisse jõudes andmed pseudonümiseeritakse (st isikukoodid analüütikuni ei jõua), lisades SA_ISIK_ID tunnus
- Lisatud SA_ISIK_ID tunnuse alusel tehakse väljavõtte EUROMODi registripõhise andmestiku baasis olevatest isikutest.
- Statistikaametis olemasolevad tunnused paneb Statistikaamet volitatud töötlejatele analüüsiks kasutatavasse kausta Statistikaameti analüüsi keskkonnas. Registritest saadud tunnused lisab Statistikaamet volitatud töötlejatele analüüsiks kasutatavasse kausta Statistikaameti analüüsi turvalises keskkonnas juba varasemate andmete juurde.

Registrid üksteisega andmeid ei vaheta.

Täiendavalt ühendatakse registriandmetega ka Eesti Sotsiaaluuringu andmed. Eesti Sotsiaaluuringu 2024-2025 mikroandmestik on juba varasemalt Statistikaameti poolt kokku pandud ning pseudonümiseeritud. Eesti Sotsiaaluuring on üks riikliku statistikatööst. Eesti Sotsiaaluuringu andmestik koosneb nii Eesti elanikelt küsitlusega kogutud andmetest kui registriandmetest. Eesti Sotsiaaluuringu täpsem kirjeldus¹³ on esitatud Statistikaameti lehel.

Pseudonümiseeritud andmestikud tehakse kättesaadavaks üksnes volitatud töötlejatele Statistikaameti teadlaste keskkonnas.

Andmeid analüüsitakse Statistikaameti teadlaste keskkonnas. Analüüsi tulemid (tabelid, joonised jms) läbivad enne konfidentsiaalsuse kontrolli, mille teeb Statistikaameti töötaja. Seega väljastatakse Statistikaameti teadlaste keskkonnast analüüsi tulemusena valminud tulemid (tabelid ja joonised) alles pärast Statistikaameti töötaja üle kontrollimist (tabelid on kõrge agregeerituse tasemega ning ei sisalda konfidentsiaalseid andmeid).

Lõpparuandes esitatakse kõik tulemused statistiliselt üldistatul kujul, tagades, et üksikisikuid ei ole võimalik tuvastada.

9. Loetlege isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse ning valimi suurus.

Analüüsi on kaasatud kõik Eesti residendid, kuid analüüsi eri etappides (uurimisülesannetes) valimi suurused ja sihtrühmad, kellele detailsemalt keskendutakse mõnevõrra varieeruvad. Analüüsis EUROMODi kasutamisel ja mõju hindamisel kogu Eesti elanikkonna seas, on ka uuringu sihtrühmaks terve Eesti elanikkond (residendid), valimi suurusega ligikaudu 1,3 miljonit. Rahvastikuregistrist ja Kinnistusraamatust (leibkondade moodustamiseks) kaasatakse samad inimesed, kes on olemas ka EUROMOD andmestikus. Seega on valimi suurus samuti ligikaudu

¹² Vt ka <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/kusi-statistikat/konfidentsiaalsete-andmete-kasutamine-teaduslikul-eesmargil>

¹³ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/metoodika-ja-kvaliteet/esms-metaandmed/40003>

1,3 miljonit.

STAR andmete analüüs keskendub 2024-2025. aastatel toimetulekutoetuse saajatele. Sotsiaalministeeriumi statistika kohaselt oli 2024. aastal toimetulekutoetuse saajaid 15562 leibkonda, 27844 leibkonna liiget ja 2025. aastal vastavalt 12845 ja 22050.¹⁴

Töötukassa andmekogust kaasatakse isikud, kelle kohta on 2024. ja 2025. aastatel tehtud kanne töötukassa andmekogusse (registreeritud töötud, sh vähenenud töövõimega inimesed; tööturuteenustel osalenud inimesed). 2025. aastal oli registreeritud töötute arv 45845, 2024. aastal 50281.¹⁵ 2025. aastal oli töötukassa tööturuteenustele sisenenud unikaalsete inimeste arv 83452 (84203 2024. aastal).¹⁶

Tervishoiu omaosaluse analüüsi kaasatakse kõik perioodil 1. jaanuar kuni 31. detsember 2025 Eestis elavad residendid, kelle kohta on olemas uuringu läbiviimiseks vajalikud Tervisekassa registriandmed. Kuna tervishoiu omaosaluse koormuse hindamise eesmärk on analüüsida omaosaluse jaotust kogu elanikkonnas ning selle seost leibkonna sissetulekute, koosseisu ja muude sotsiaal-majanduslike tunnustega, on sihtrühmaks kogu EUROMODi valim ning Eesti rahvastik. Seetõttu on tervishoiu omaosaluse analüüsi valimi suurus ligikaudu 1,3 miljonit inimest.

ESU valimi suuruseks on ligikaudu 8200 leibkonda. ESU üldkogumisse kuuluvad kõik Eestis elavad tavaleibkonnad, kelle põhielukoht on Eestis, ja nende liikmed, kes ei viibi institutsioonis (laste- või hooldekodu, klooster, vangla jms). ESU uuringu valim saadakse süstemaatilise juhusliku kihtvalikuga.

HFCS valimi suuruseks 2024. aastal oli 3925 leibkonda. HFCS üldkogumi (leibkondade) moodustamise loogika on sama, mis ESU puhul.¹⁷

9.1. Tooge välja periood, mille kohta isikuandmete päring tehakse.

Registriandmete analüüsi andmete perioodiks on 2024-2025. aasta, v.a. Tervisekassa andmed, mida päritakse üksnes 2025. aasta kohta (vt lisa 1).

EUROMOD sisendandmestik on aastased andmed perioodi 1.01.2024–31.12.2025 kohta (vt lisa 1).

Statistikaameti ESU andmed on viimaste kättesaadavate andmete (2025) (uuringuaasta, kuivõrd uuringut viiakse läbi tagasiulatuvalt, siis sissetulekuaastad on 2024) kohta.

Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu andmed pärinevad aastast 2024.

9.2. Loetlege töödeldavate isikuandmete koosseis.

Registriandmete analüüsi andmete koosseis on andmeandjate lõikes esitatud lisa 1. Isikuandmed (sh isiku elukoht, isikute vahelised suhted, hooldusõiguse ja eestkoste informatsioon) on vajalikud, et andmepõhiselt leibkonda määratleda, sh võimaldaks ka eristada institutsioonides elavaid inimesi ja kärgperesid ning eri registritest päritava elukoha informatsiooni põhjal vajadusel korrigeerida Rahvastikuregistri informatsiooni.

Statistikaameti EUROMOD andmete koosseis 1.01.2024–31.12.2025 perioodi kohta on esitatud

¹⁴ Sotsiaalministeerium (2026). Sotsiaalministeeriumi toetuste statistika. Kättesaadav: <https://sm.ee/toetuste-statistika>

¹⁵ Töötukassa (2026). Statistilised näitajad, registreeritud töötud. Kättesaadav:

https://public.tableau.com/app/profile/estli.toetukassa/viz/Registreeritudtutud/Reg_ttudprofiil

¹⁶ Töötukassa (2026). Statistilised näitajad, tööturuteenused. Kättesaadav:

https://public.tableau.com/app/profile/estli.toetukassa/viz/Koduleht_teenused/Sisenemised

¹⁷ Eesti Panga statistika (2026). Eesti leibkondade ja finantskäitumise tarbimisharjumuste uuring, meetodika, 2026.

Kättesaadav: <https://statistika.eestipank.ee/failid/mbo/HFCS%202024%20EST.pdf>

lisas 1. EUROMODi andmed on juba Statistikaameti poolt pseudonümiseeritud. EUROMOD andmed sisaldavad informatsiooni inimeste ja leibkondade tulude kohta, mis on vajalikud nii toimetulekutoetuse määramisel kui ka sissetulekust sõltuva omaosaluskoormuse hindamisel.

ESU 2025 [metaandmed](#), [uuringu metoodika](#) jm on avaldatud Statistikaameti lehel. Andmekoosseis on esitatud lisas 3. Uuringu andmed on juba Statistikaameti poolt pseudonümiseeritud. ESU andmed sisaldavad informatsiooni küsitlusel põhinevate leibkondade kohta (mis on eelduslikult täpsem) ja võimaldavad seega analüüsida küsitluse ja registriandmete erinevusi leibkondade koosseisudes.

HFCS (vastutavad Eesti Pank ja Statistikaamet) andmekoosseis on esitatud lisas 4. Analüüsitakse varade olemasolu ja tähtsust toimetulekutoetuse kontekstis.

Registriandmete analüüsimise ja isikuandmete töötlemise vajadus uuringu eesmärkide täitmiseks andmekoosseisude põhisel on esitatud põhjalikumalt ka punktis 5.

Uuringu aja- ja tegevuskava näeb ette ka AKI lisataotluse tegemist, et analüüsida leibkondade majanduslikku toimetulekut ja selleks vajalikke andmeid ning stsenaariume (uurimisülesanne II, uurimisülesanne V). Detailne sisend selleks vajalike andmete osas tekib kirjanduse analüüsist ja uurimisülesandest I.

9.3. Loetlege isikuandmete allikad.

Registriandmete analüüs tugineb Sotsiaalkindlustusameti Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrile (STAR), Siseministeeriumi Rahvastikuregistri andmetele, Töötukassa andmekogule, Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonna Kinnistusraamatu andmetele ja Tervisekassa andmekogule (vt detailne andmekoosseis lisa 1).

EUROMODi maksude ja toetuste mudeli sisendandmestik on koostatud kasutades andmeid järgnevatest registritest (vt ka lisa 1):

- Statistikaametis hoitavad Maksu- ja Tolliameti andmed (töötamise register, maksukohustuste register);
- Statistikaametis hoitavad Sotsiaalkindlustusameti andmed (sotsiaalkaitse infosüsteemi andmed, sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister);
- Statistikaametis hoitavad Eesti Töötukassa andmed (töövõime hindamise ja töövõimetootuse andmekogu, töötuna ja tööotsijana arvel olevate isikute ning tööturuteenuste osutamise register, töötuskindlustuse andmekogu);
- Statistikaametis hoitavad Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed (Eesti hariduse infosüsteemi andmed);
- Statistikaametis hoitavad Siseministeeriumi andmed (Eesti Rahvastikuregister);
- Statistikaametis hoitavad Tervisekassa andmed (Tervisekassa andmekogu);
- Statistikaametis hoitavad Justiitsministeeriumi ja Tartu Maakohtu andmed (kinnistusraamat, E-Toimiku süsteemi andmed, äriregister);
- Statistikaametis hoitavad Maa-ameti andmed (Aadressiandmete süsteem).

Statistikaameti Eesti Sotsiaaluuringu andmete ja metoodika kirjeldus on avaldatud Statistikaameti [lehel](#). Andmekoosseis on esitatud lisas 3. HFCS (vastutavad Eesti Pank ja Statistikaamet) andmekoosseis on esitatud lisas 4.

Uuringu aja- ja tegevuskava näeb ette ka AKI lisataotluse tegemist, et analüüsida leibkondade majanduslikku toimetulekut ja selleks vajalikke andmeid ning stsenaariume (uurimisülesanne II, uurimisülesanne V). Detailne sisend selleks vajalike andmete osas tekib kirjanduse analüüsist ja uurimisülesandest I.

9.4. Kas andmeandjatega (andmekogu vastutava töötlejaga) on konsulteeritud ning nad on valmis väljastama uuringu eesmärgi saavutamiseks vajalikud andmed?

Jah, andmeandjatega (andmekogude vastutavad töötlejad) on konsulteeritud ning nad on valmis uuringu eesmärgi saavutamiseks vajalikke andmeid väljastama. HFCS uuringu andmete osas **esitati Eesti Pangale taotlus andmete teaduslikul eesmärgil kasutamise osas, see sai positiivse vastuse.**

10. Kas kogutud andmed pseudonümiseeritakse või anonümiseeritakse? Mis etapis seda tehakse? Kes viib läbi pseudonümiseerimise või anonümiseerimise (vastutav töötleja, volitatud töötleja, andmeandja vms)?

Kui andmeid ei pseudonümiseerita, siis selgitada, miks seda ei tehta.

Registriandmete päringu andmed pseudonümiseeritakse. Registripidajad edastavad turvalist kanalit pidi kõik sed andmed koos isikukoodiga Statistikaametile vastavalt andmepäringule. Andmed pseudonümiseerib Statistikaamet koheselt pärast registripidajatelt andmete saamist oma võtme alusel (SA_ISIK_ID). Uuringu läbiviija ei saa võtmele üheski töö etapis juurdepääsu. Registripidajad omavahel andmeid ei vaheta.

EUROMODi sisendandmed ja Eesti Sotsiaaluuringu andmed on juba pseudonümiseeritud. Pseudonümiseerimise on läbi viinud Statistikaamet. Pseudonümiseerimise võtit uuringu läbiviijale (SA Mõttekoda Praxis) kättesaadavaks ei tehta.

10.1. Loetlege pseudonümiseeritud andmete koosseis.

Registriandmete analüüsi andmepäringu koosseis on toodud lisas 1.

EUROMODi pseudonümiseeritud andmete koosseis, mida uuringus kasutatakse on toodud lisas 1 (EUROMODi maksude ja toetuste mudeli andmepäringu kirjeldus). ESU andmed on kirjeldatud Statistikaameti [lehel](#) ning uuringus kasutatava ESU andmepäringu andmekoosseis on esitatud lisas 3. HFCS uuringus kasutatava andmepäringu andmekoosseis on esitatud lisas 4.

10.2. Kirjeldage pseudonümiseerimise protsessi ja vahendeid.

Kui kasutatakse koodivõtit, siis tuua välja, kes koodivõtit säilitab ja kui kaua säilitab.

Registriandmete analüüsis isikukoodi ei säilitata (vt ka osa 8). Andmed pseudonümiseerib Statistikaamet oma võtme alusel (SA_ISIK_ID). Võtit säilitatakse tähtajatult, aga uuringu läbiviija ei saa sellele üheski töö etapis juurdepääsu. Volitatud töötlejatele Statistikaameti turvalises keskkonnas kättesaadavaks tehtud andmestikud peavad olema hävitatud hiljemalt jaanuari lõpus 2028. aastal.

EUROMODi sisendandmed ja Eesti Sotsiaaluuringu andmed on juba pseudonümiseeritud. Pseudonümiseerimise on läbi viinud Statistikaamet. Pseudonümiseerimise võtit uuringu läbiviijale (SA Mõttekoda Praxis) kättesaadavaks ei tehta.

10.3. Tooge välja pseudonümiseeritud andmete säilitamise aeg ja põhjendus.

Kui andmeid ei pseudonümiseerita, siis tuua välja andmete kustutamise tähtaeg.

Vähemalt kvartali ja aasta täpsusega.

Kõik volitatud töötlejate poolt Statistikaameti teadlaste keskkonnas kasutatavad registriandmete andmestikud peavad olema hävitatud hiljemalt 2028 a jaanuari lõpuks. Vt ka osa 10.2.

Projekti (aruande) lõputähtaeg on 3.10.2027, millele järgneb tulemuste esitus jm

kommunikatsioonitegevused kahe kuu jooksul pärast lõppraportit. Andmete kasutamiseks lõpeb volitatud töötlejal (SA Mõttekoda Praxis) ligipääs Statistikaameti keskkonnale vastavalt lepingule. Statistikaameti keskkonnas andmete säilitamise kord on reguleeritud vastavalt Statistikaameti konfidentsiaalsete andmete teaduslikel eesmärkidel kasutamise korrale. Samas on oluline mainida, et töös kasutatava EUROMODi sisendandmestiku, ESU ja HFCS andmete säilitamine ei sõltu antud uuringust, kuna andmestikud on loodud teise projekti raames (osa riikliku statistika töödest). Säilitamise kuupäev puudutab seega vaid praeguse uuringu raames loodud analüüsitabeleid ja muid kokkuvõtvaid andmeid, kuid mitte EUROMODi, ESU ja HFCS sisendandmestikku ennast. Projektikaustade säilitamise periood lepitakse Statistikaameti ja töö tegijate vahel kokku andmete kasutuslepingus.

11. Kas andmesubjekti teavitatakse isikuandmete töötlemisest? <i>Jah/ei</i>	Jah, teavitatakse üldiselt (vt punkt 11.2.).
11.1. Kui vastasite ei, siis palun põhjendage¹⁸	Andmete töötlemine ei kahjusta andmesubjekti huve, sest väljund on teaduslik üldistus. Isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artikli 14 lõike 5 punkt b sätestab, et isikute andmetöötlemisest teavitamata jätmise tuleb kõne alla juhul, kui „isikuandmeid töödeldakse avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouuringu või statistilisel eesmärgil, eeldusel, et artikli 89 lõikes 1 osutatud tingimused on täidetud ja kaitsemeetmed kehtestatud“ või kui teavitamise kohustus „tõenäoliselt muudab sellise isikuandmete töötlemise eesmärgi saavutamise võimatuks või häirib seda suurel määral“. Käesolev uuring on avalikes huvides tehtav teadusuuring, mille tellijaks sotsiaalministeerium. Uuringuga hõlmatakse paljusid andmesubjekte, kelle kõigi teavitamine on komplitseeritud, sest kõigi andmesubjektide kontaktandmeid eraldi ei koguta, kõigi kontaktandmed ei ole teada või need ei ole (enam) kehtivad. Eelnevat arvesse võttes teavitatakse andmesubjekte isikuandmete töötlemisest üldiselt. Järgitakse IKÜM-i artikli 89 lõikes 1 sätestatud kaitsemeetmeid – kogutavad andmed pseudonümiseeritakse ning andmeid töödeldakse selliselt, et andmesubjektid ei ole tuvastatavad. Uuringu väljund on üldistus, mis ei viita kuidagi tagasi konkreetsetele andmesubjektidele. Uuringu tulemused (üldistatud kujul) tehakse

¹⁸ Isikuandmete töötlemisest teavitamise kohustus tuleneb IKÜM-st, teavitamata jätmise on põhjendatud väga erandlikel juhtudel.

	uuringu lõppedes kõigile avalikult kättesaadavaks. Kõik Sotsiaalministeeriumi tellimusel või osalusel läbi viidud uuringud avaldatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel.
11.2. Kui vastasite jah, siis kirjeldage, kuidas teavitatakse.	Info uuringu läbiviimisest ja uuringus töödeldavatest andmetest avaldatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel. Inimestel on võimalik lehel tutvuda uuringu eesmärkide, andmekoosseisude ja analüüsi kokkuvõtliku teabega.
11.3. Kust on leitavad andmekaitsetingimused¹⁹?	1) Konfidentsiaalsete andmete kasutamise juhend Statistikaamet 2) Konfidentsiaalsete andmete teaduslikel eesmärkidel edastamise kord.pdf

12. Kas isikuandmeid edastatakse kolmandatesse riikidesse²⁰ <i>Jah/ei. Kui vastate küsimusele jah, siis täita ka järgnevad lahtrid.</i>	Ei
12.1. Loetlege riigid, kuhu isikuandmeid edastatakse.	-
12.2. Milliseid lisakaitsemeetmeid kasutatakse?	-

Kinnitan, et taotluses esitatud andmed vastavad tegelikkusele.

(allkirjastaja ees- ja perenimi)²¹

(allkiri ja kuupäev)

Taotluse lisad:

Lisa 1: Andmepäringu kirjeldus	
Lisa 2: Hankeleping	
Lisa 3: ESU ankeet	
Lisa 4: HFCS ankeet	
Lisa 5: Andmekaitsealane mõjuhinnaang	

¹⁹ IKÜM-i kohaselt tuleb andmesubjektile esitada isikuandmete töötlemise kohta teave ehk nn andmekaitsetingimused, mis peavad vastama IKÜM art 12 – 14 sätestatule.

²⁰ Isikuandmete edastamine on lubatud üksnes sellisesse riiki, millel on piisav andmekaitse tase (Euroopa Liidu liikmesriigid; Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigid; riigid, mille isikuandmete kaitse tase on Euroopa Komisjoni poolt hinnatud piisavaks). Isikuandmete nn kolmandatesse riikidesse edastamine toimub IKÜM artiklite 44-50 alusel. Täiendav teave: <https://www.aki.ee/isikuandmed/andmetootlejale/isikuandmete-edastamine-valisriiki>.

²¹ Taotluse saab allkirjastada vaid isik, kellel on vastava asutuse/ettevõtte esindusõigus või teda on volitatud taotlust esitama. Kui allkirjastaja on volitatud taotlust esitama, siis esitada volitust tõendav dokument (volikiri, leping vms).

